

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

Сучасний стан розвитку науки і освіти, екологічний стан у країні і всьому світі ставлять нові вимоги до освіти, навчального процесу. Вони мають забезпечити формування у підростаючих поколінь цілісної свідомості, життєствердного образу світу і його основи – екологічного образу природи, природничо-наукової компетентності, які б обумовлювали екологічну вихованість, цілісне сприйняття природи, світу, обмежували всюдозволеність щодо природи, формування в учнів переконання, що людина має жити за принципом соціоприродної справедливості, згідно з яким кожна жива система має право на безпечне життя і таке, що задовольняє її необхідні потреби, довкілля. [3]

Для цього вчителі природничих наук повинні володіти методичною системою навчання учнів інтегрованого природознавства, формування у них цілісності знань про природу, природничо-наукової картини світу, «образу природи», природничо-наукової компетентності. Це водночас необхідна умова переорієнтації природничої освіти на цілі сталого розвитку суспільства, на компетентнісну модель природничої освіти в ПТНЗ.

Формування компетентностей – це складний, цілеспрямований процес. Його доцільно розпочати з визначення компетентностей, які можуть бути сформовані на уроках предмета «Природознавство» при вивченні біолого-екологічного модуля, а також установлення співвідношення між ключовими і предметними компетентностями, які реалізуються в курсі біології.

Викладання біологічного компонента природознавства реалізує наступні наукові підходи: системний, використання якого забезпечує пізнання живої природи як цілісного реального оточення людини, середовища її життя, з яким вона пов'язана обміном речовин, енергією, інформацією; особистісно-орієнтований, який забезпечує розвиток і саморозвиток учня, виходячи з його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності; еколого-еволюційний, за яким вивчення живих систем відбувається посистемно, відповідно до історичного розвитку органічного світу.

Застосовано також комплекс засобів інтеграції, які сприяють формуванню цілісних знань учнів про живу природу, зокрема: наявність у змісті навчального матеріалу елементів знань про загальні закономірності природи; використання загальноприродничих понять (система, структура, модель, енергія, довкілля) як «випереджальних організаторів» знань, за допомогою яких даються узагальнені попередні уявлення про навчальний предмет, його цілісність. «Випереджальні

організатори» знань, з одного боку, виконують функцію попереднього впорядкування знань, з іншого – встановлення сутнісних зв'язків між елементами системи біологічних знань.

Учитель робить акцент на виділенні основного у змісті навчального матеріалу (основні знання), пов'язує його з вивченим раніше; переконує учнів у тому, що всі процеси в живій природі закономірні, узгоджені в природі й існують у межах єдиної біосфери; всі процеси, що забезпечують існування живих систем, підлягають єдиним законам і закономірностям природи.

Зорові образи допомагають учневі на всіх етапах розумової діяльності. Причому ефективність навчання знаходиться в прямій залежності від якості репрезентації великих масивів інформації в компактні візуальні об'єкти, від умінь та навичок узагальнювати навчальний матеріал, здійснювати перехід від лінійного мислення до структурного, системного.

Візуалізація навчального матеріалу нерозривно пов'язана з його ущільненням, згущенням. Ущільнення знань – це процес реконструкції повного фрагмента знання, засвоєння якого в реконструйованому вигляді потребує менше часу, тим не менш породжуючи еквівалентні загальнонавчальні й технологічні вміння [1].

Процес візуалізації матеріалу, а також розкодування його завжди породжує проблемну ситуацію, вирішення якої пов'язане з аналізом, синтезом, узагальненням, розгортанням і згортанням інформації, тобто з операціями активної розумової діяльності.

СЛС – це спосіб наочного представлення інформації в структурованому, систематизованому, закодованому за допомогою знаків-сигналів (символічних, графічних, візерункових, словесних) вигляді [2].

Складання СЛС сприяє формуванню вмінь та навичок:

- ✓ установлення причинно-наслідкових зв'язків;
- ✓ установлення асоціативних, логічних зв'язків між окремими елементами навчального матеріалу;
- ✓ унаочнення цілісної структури питання, що розглядається;
- ✓ упорядкування, організації, структуризації процесу пізнання;
- ✓ креативного вирішення проблем, візуалізації інформації;
- ✓ використання загальнонаукових методів пізнання.

Працювати зі структурно-логічними схемами і над їх складанням можна по-різному. Один із варіантів полягає в тому, щоб схема служила орієнтиром у вивченні теми: з її допомогою вчитель показує зміст головних елементів, що повинні бути засвоєні, зв'язок між ними; учні користуються нею протягом усього вивчення теми. Вона виступає як опора для виділення головного, для встановлення зв'язків між її елементами і матеріалом споріднених предметів, для визначення їхньої ролі у формуванні картини світу. Звертаючись до СЛС неодноразово, учні до кінця вивчення теми засвоюють структуру, зміст знань, що в ній відображені. Цей шлях включення узагальнених природничо-наукових ідей в орієнтовану основу дій учнів при засвоєнні ними матеріалу теми здійснюється при ведучій ролі вчителя, СЛС дається учням готова.

Інший варіант – під керівництвом учителя СЛС складається учнями

самостійно. Робота організовується так. Учні засвоюють на уроках вихідні знання. Виділяють головні поняття теми і закономірності, установлюють за допомогою вчителя їхній зв'язок з узагальнюючими ідеями, розглядають практичне застосування вивчених закономірностей.

Очікувані результати за підсумками вивчення цього курсу можна сформулювати так: здатність учнів критично оцінювати інформацію природничо-наукового змісту; оволодіння елементами різних природничо-наукових дослідницьких методів та отримання уявлення про характер наукової діяльності; набуття вмінь використовувати природничо-наукові знання в повсякденному житті.

Література

1. Гуз К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К. Ж. Гуз. – Полтава: Довкілля. – К., 2004. – 472 с.
2. Ільченко В. Р. Компетентнісна модель освітньої галузі як необхідна умова ефективної освіти / В. Р. Ільченко // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 163–171.
3. Проект Концепції профільного навчання в старшій школі [Електронний ресурс].
4. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О. І. Локшина. – К.: Богданова А. М., 2009. – 404 с.
5. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 4-5.
6. Ільченко О. Г. Методичні рекомендації до організації кабінету довкілля / О. Г. Ільченко. – Полтава: Довкілля. – К, 2004. – 24 с.

УДК 159.98

Завадська М.С.,
магістрантка кафедри практичної психології ТНПУ ім. В. Гнатюка
zavama221@gmail.com
Науковий курівник: Чорна І.М.,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка

ПСИХОЛОГІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема девіантної, агресивної поведінки потрапила до центру уваги соціологів, соціальних психологів, педагогів, працівників правоохоронних органів. В даний час серед науковців спостерігається підвищений інтерес до проблеми девіантної поведінки. Наукове вивчення відхилень здійснюється в психології, кримінології, патопсихології, соціології. У стадії становлення знаходиться новий науковий напрям – психологія девіантної поведінки. Завдання полягає у тому, щоб дослідити причини, умови, фактори, що